

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 7
2018.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 116.000 прописа, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:
<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић, организатор пријема и евиденције захтева корисника

Сарадници: Гордана Јуришић, документалиста
Смиљана Павков, документалиста
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Лепосава Милановић, оператер припреме података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података

Лектор: Смиља Богдановић

Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед старих публикација
- 4.** Преглед нових књига
- 5.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Уганди, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Најробију, Ивана Живковића, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2018

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Уганди, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Најробију, Драгана Жупањевца, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2018

Укази о додели одликовања, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Босни и Херцеговини, Александра Ђорђевића, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о мерилима за утврђивање приоритета за смештај лица којима је признато право на уточиште или додељена супсидијарна заштита и условима коришћења стамбеног простора за привремени смештај, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о начину укључивања у друштвени, културни и привредни живот лица којима је признато право на уточиште, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о образовању Радне групе за праћење спровођења Националног акционог плана за примену Резолуције 1540 Савета безбедности Уједињених нација о спречавању ширења оружја за масовно уништавање и средстава за њихово преношење (2018–2022), Службени гласник Републике Србије бр. 53/2018

Одлука о изменама и допунама Упутства за спровођење непосредних избора за чланове савета националних мањина, Службени гласник Републике Србије бр. 53/2018

Одлука о изменама Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Одлука о образовању Координационог тела за спречавање прања новца и финансирања тероризма, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Одлука о успостављању дипломатских односа између Републике Србије и Републике Вануату, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о изменама и допунама Упутства за спровођење електорске скупштине за избор чланова националних савета националних мањина, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Одлука о измени Одлуке о броју судија у судовима, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Правилник о изгледу обрасца о одбијању уласка у Републику Србију, о изгледу обрасца о одобрењу уласка у Републику Србију и начину уноса податка о одбијању уласка у путну исправу странца, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о измени и допуни Правилника о просторно-техничким условима за безбедно смештање и чување оружја и муниције, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о изгледу печата забране уласка и начину уношења забране уласка у страну путну исправу, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Правилник о здравственим прегледима тражиоца азила приликом пријема у Центар за азил или други објекат за смештај тражилаца азила, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Упутство за спровођење непосредних избора за чланове националних савета националних мањина (пречишћен текст), Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Закључак Владе Републике Србије о усвајању Акционог плана за спровођење препорука из Процене ризика за прање новца и Процене ризика за финансирање тероризма, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2018

Измене и допуне Јавнобележничког пословника, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Службени лист Града Београда

Закључак о усвајању извештаја о раду Заштитника грађана за 2017. годину, Службени лист Града Београда бр. 58/2018

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о начину достављања докумената у поступку уписа у катастар и начину издавања извода из катастра електронским путем, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Уредба о утврђивању Државног програма помоћи и обнове оштећених породичних стамбених објеката у својини грађана услед дејства поплава и града у мају и јуну 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Уредба о издавању доплатне поштанке марке „Изградња Спомен-храма Светог Саве“, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма управљања водама у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Програма стандардизованог сета услуга за микро, мала и средња предузећа и предузетнике у 2018. години који се реализује преко акредитованих регионалних развојних агенција, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Програма коришћења средстава за решавање стамбених потреба и друге програме интеграције избеглица у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене транснационалног гасовода „Јужни ток“, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Уредба о утврђивању Државног програма обнове објеката јавне намене у јавној својини у области образовања, здравства и социјалне заштите, оштећених или порушених услед дејства поплава и града у мају и јуну 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Уредба о утврђивању Државног програма обнове инфраструктуре која је у надлежности јединице локалне самоуправе оштећене или порушене услед дејства поплава и града у мају и јуну 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Уредба о начину остваривања сигурносне заштите бродова, лука отворених за међународни саобраћај и објеката безбедности пловидбе на међународним водним путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о усклађивању номенклатуре Царинске тарифе за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о начину и поступку продаје акција банака које су у власништву Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Уредба о допунама Уредбе о планирању и врсти роба и услуга за које се спровode централизоване јавне набавке, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о врстама девиза у којима се плаћају републичке административне таксе код дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије и о висини курса динара за прерачунавање динарских износа такси у девизе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене предела изузетних одлика „Власина“, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене манастира Студеница, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о изменама и допунама Статута Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о износима просечних пондерисаних малопродајних цена и минималних акциза за дуванске прерађевине, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Одлука о допуни Одлуке о проглашењу елементарне непогоде, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Одлука о измени и допунама Одлуке о контроли банкарске групе на консолидованој основи, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Одлука о измени и допунама Одлуке о условима и начину за смањење царинских дажбина на одређену робу, односно за изузимање одређене робе од плаћања царинских дажбина у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о одређивању робе за чији је увоз, извоз, односно транзит прописано прибављање одређених исправа, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о накнадама за рад председника и чланова Програмског савета и чланова сталних програмских комисија Националне академије за јавну управу, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о изради Стратешке процене утицаја Акционог плана за реализацију Стратегије управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о изради Стратешке процене утицаја Националног плана за смањење емисија (НЕРП), Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Правилник о начину подношења пореске пријаве за порезе на имовину преко јавног бележника, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину вођења евиденције о поступцима извршења и обезбеђења и финансијском пословању јавног извршитеља, начину извештавања, садржини извештаја о раду јавног извршитеља и начину поступања са архивом, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о измени и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о измени и допуни Правилника о пријављивању и евидентирању извора јонизујућих зрачења, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о измени Правилника о границама излагања јонизујућим зрачењима и мерењима ради процене нивоа излагања јонизујућим зрачењима, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о изменама Правилника о оперативној дозволи за обављање јавног авио-превоза, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Правилник о начину и садржају извештавања о извршеним расходима за плате код директних и индиректних корисника буџета Републике Србије у 2018. години, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о одређивању случајева у којима нема обавезе издавања рачуна и о рачунима код којих се могу изоставити поједини подаци, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Правилник о посебним елементима, односно критеријумима процене ризика, учесталости вршења инспекцијског надзора на основу процене ризика и посебним елементима плана инспекцијског надзора у области транспорта опасне робе, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2018

Правилник о посебним елементима, односно критеријумима процене ризика, учесталости вршења инспекцијског надзора на основу процене ризика и посебним елементима плана инспекцијског надзора у области железничког саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2018

Правилник о посебним елементима, односно критеријумима процене ризика, учесталости вршења инспекцијског надзора на основу процене ризика и посебним елементима плана инспекцијског надзора у области безбедности пловидбе, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2018

Правилник о облику и начину вршења унутрашње контроле инспекције у области шумарства и ловства, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о квалитету жита, млинских и пекарских производа и тестенина, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Правилник о изменама Правилника о условима за обављање ваздушног саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника којим се прописује пријављивање података о стицању, односно отуђењу акција, као и о вредности обављених стицања, односно отуђења за које није обавезно пријављивање, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Правилник о одржавању жичара за транспорт лица, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Правилник о општим условима за обављање делатности електронских комуникација по режиму општег овлашћења, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Правилник о престанку важења Правилника о пружању услуге калибраже из ваздуха, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Наредба о измени Наредбе о времену отворености аеродрома за одвијање јавног авио-превоза, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Решење о утврђивању висине накнаде погребних трошкова за кориснике пензија за јул, август и септембар 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Финансијски извештаји (Народне банке Србије) за годину завршену 31. децембра 2017. године, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Листа средстава за заштиту биља на основу издатих решења о регистрацији средстава за заштиту биља, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2018

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума између Владе Републике Србије и Савета министара Босне и Херцеговине о међународном друмском превозу путника и терета, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2018

Обавештење о датуму ступања на снагу Мултилатералне конвенције за примену мера које се у циљу спречавања ерозије пореске основице и премештања добити односе на пореске уговоре, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о садржини и форми обрасца за оцењивање пријаве предлога пројекта на јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у области локалног и регионалног економског развоја, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 31/2018

Одлука о садржини и форми обрасца за оцењивање пријаве предлога пројекта на јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у области саобраћајне инфраструктуре, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 31/2018

Одлука о садржини и форми обрасца за оцењивање пријаве предлога пројекта на јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у области основног образовања и васпитања, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 31/2018

Одлука о допуни Одлуке о образовању комисије за спровођење поступка давања у закуп објеката у јавној својини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2018

Правилник о додели бесповратних средстава локалним самоуправама са територије Аутономне Покрајине Војводине за суфинансирање пројеката од значаја за развој туристичког потенцијала Аутономне Покрајине Војводине за 2018. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 32/2018

Правилник о додели бесповратних средстава удружењима грађана за финансирање пројеката од значаја за развој туристичког потенцијала Аутономне Покрајине Војводине у 2018. години – организовање конгреса, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 32/2018

Правилник о додели бесповратних средстава за суфинансирање трошкова организације регионалних међународних сајамских манифестација у АП Војводини у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 32/2018

Правилник о додели бесповратних средстава привредним субјектима за суфинансирање пројеката од значаја за развој туристичког потенцијала АП Војводине у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 32/2018

Измена Правилника о додели средстава из Годишњег програма коришћења средстава из Буџетског фонда за шуме АП Војводине за 2018. годину по Конкурсу за доделу средстава, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 32/2018

Споразум о сарадњи између Војводства Лубуш (Република Пољска) и Аутономне Покрајине Војводине (Република Србија), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2018

Споразум између Владе Архангелске области (Руска Федерација) и Аутономне Покрајине Војводине (Република Србија) о трговинско-економској, научно-технолошкој, социјалној и хуманитарној сарадњи, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о успостављању сарадње између Града Београда, Република Србија и Града Сарајева, Босна и Херцеговина, Службени лист Града Београда бр. 43/2018

Одлука о репрограму и условима отписа дела доспелог дуга по основу накнаде за уређивање грађевинског земљишта, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о изменама и допунама Одлуке о утврђивању доприноса за уређивање грађевинског земљишта, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о допуни Одлуке о начину поступања са непокретностима које су у јавној својини Града Београда, односно на којима Град Београд има посебна својинска овлашћења, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о праву на накнаду дела трошкова боравка деце у предшколској установи чији је оснивач друго правно или физичко лице на територији града Београда за радну 2018/2019. годину, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о изменама и допуни Одлуке о комуналном реду, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о стављању ван снаге Одлуке о утврђивању критеријума и начину плаћања трошкова за одржавање стамбених зграда у којима се налазе пословне просторије и станове у којима се обавља пословна делатност (Службени лист Града Београда, број 6/96), Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о минималној висини износа текућег одржавања заједничких делова зграда, висини износа накнаде у случају принудно постављеног професионалног управника и минималној висини износа на име трошкова инвестиционог одржавања заједничких делова зграде на територији Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о завршном рачуну буџета Града Београда за 2017. годину, Службени лист Града Београда бр. 63/2018

Одлука о ребалансу буџета Града Београда за 2018. годину, Службени лист Града Београда бр. 64/2018

Одлука о измени Одлуке о обиму средстава за вршење послова Града и градских општина и утврђивању прихода који припадају Граду, односно градским општинама у 2018. години, Службени лист Града Београда бр. 64/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о финансирању програма и пројеката директних и индиректних корисника средстава буџета Града Београда у 2019. и 2020. години, Службени лист Града Београда бр. 64/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о утврђивању закупнина за пословни простор на коме је носилац права јавне својине Град Београд, односно на коме Град Београд има посебна својинска овлашћења, Службени лист Града Београда бр. 64/2018

Решење о образовању Градског штаба за ванредне ситуације на територији града Београда, Службени лист Града Београда бр. 57/2018

Закључак о ангажовању екстерне ревизије завршног рачуна буџета Града Београда за 2017. годину, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Закон о поједностављеном радном ангажовању на сезонским пословима у одређеним делатностима, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о измени и допуни Закона о запошљавању странаца, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о изменама и допунама Закона о условима за упућивање на привремени рад у иностранство и њиховој заштити, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о изменама и допунама Закона о финансијској подршци породици са децом, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о изменама и допунама Закона о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о изменама и допунама Закона о правима бораца, војних инвалида и чланова њихових породица, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о изменама и допунама Закона о мирном решавању радних спорова, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Закон о људским ћелијама и ткивима, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Закон о пресађивању људских органа, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Закон о изменама и допунама Закона о психоактивним контролисаним супстанцама, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Уредба о Националном програму подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета, Службени гласник Републике Србије бр. 53/2018

Уредба о номиналним износима и начину усклађивања цензуса за остваривање права на дечији додаток и висини и начину усклађивања износа дечијег додатка, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Уредба о измени и допуни Уредбе о начину и условима остваривања права на пензијско и инвалидско осигурање и на накнаду због престанка запослења супружника официра, односно подофицира, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Одлука о образовању Комисије за борбу против наркоманије у школама, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Одлука о Јединственом кодексу шифара за уношење и шифрирање података у евиденцијама у области рада, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Правилник о прехрамбеним ензимима, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2018

Правилник о прехрамбеним и здравственим изјавама које се наводе на декларацији хране, Службени гласник Републике Србије бр. 51/2018

Правилник о аромама, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Правилник о прехрамбеним адитивима, Службени гласник Републике Србије бр. 53/2018

Правилник о изменама и допунама Правилника о специјализацијама и ужим специјализацијама здравствених радника и здравствених сарадника, Службени гласник Републике Србије бр. 53/2018

Правилник о ближим условима, поступку и начину остваривања права на одсуство са рада или рада са половином пуног радног времена ради посебне неге детета, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Правилник о измени Правилника о ближим критеријумима и условима за укључивање запосленог у обуке за потребе послодавца ради стицања додатних знања и вештина, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Правилник о ближим условима и начину остваривања права на финансијску подршку породици са децом, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Правилник о допуни Правилника о пријављивању заразних болести и посебних здравствених питања, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Правилник о измени Правилника о имунизацији и начину заштите лековима, Службени гласник Републике Србије бр. 58/2018

Исправка Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Закон о потврђивању Споразума између Републике Србије и Руске Федерације о социјалној сигурности, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2018

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Словеније о запошљавању држављана Републике Србије у Републици Словенији, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2018

Закон о потврђивању Споразума између Републике Србије и Републике Грчке о социјалном осигурању, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2018

Закон о потврђивању Меморандума о разумевању између Владе Републике Србије и Владе Аустралије о запошљавању чланова породице дипломатског и конзуларног особља, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о изменама и допуни Одлуке о поступку и критеријумима за доделу средстава Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова за реализацију програма унапређења социјалне заштите у Аутономној Покрајини Војводини у 2018. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2018

Службени лист Града Београда

Одлука о измени и допуни Одлуке о правима и услугама социјалне заштите, Службени лист Града Београда бр. 50/2018

Одлука о изменама и допунама Одлуке о додатним облицима заштите породиља на територији Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 64/2018

Програм „Амброзија као здравствени ризик“ – мониторинг и сузбијање амброзије са неуређених јавних површина на територији града Београда у 2018. години, Службени лист Града Београда бр. 57/2018

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Закон о ратним меморијалима, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Уредба о изменама и допунама Уредбе о стручном оспособљавању и усавршавању у Министарству унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Одлука о утврђивању Српске школе у Батајници за споменик културе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о утврђивању дворца Нојхаузен у Српској Црњи за споменик културе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о утврђивању Зграде са сликарским атељеима и галеријом Салона Музеја савремене уметности у Београду за споменик културе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о утврђивању Дома Савеза набављачких задруга државних службеника у Београду за споменик културе, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о измени Одлуке о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Одлука о измени и допуни Одлуке о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Правилник о утврђивању потребног броја просветних инспектора у општинској, односно градској управи, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Правилник о допунама Правилника о листи стручних, академских и научних назива, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2018

Правилник о допуни Правилника о висини стипендије професионалном припаднику Војске Србије за време школовања у иностранству, Службени гласник Републике Србије бр. 55/2018

Решење о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Решење о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 56/2018

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник за реализацију акције „Право на прву шансу“, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 30/2018

Службени лист Града Београда

Решење о додели назива пасажа на територији градске општине Стари град: Пасаж Карла Малдена, Службени лист Града Београда бр. 57/2018

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за јун 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 54/2018

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом за мај 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Податак о висини просечне месечне зараде без пореза и доприноса за период јануар–мај 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 57/2018

Усклађени динарски износи из Тарифе републичких административних такси, Службени гласник Републике Србије бр. 50/2018

Службени лист Града Београда

Показатељ потрошачких цена у априлу 2018. године, Службени лист Града Београда бр. 36/2018

2

СПИСАК ПРЕТЦЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2018. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	НИН
10.	ПЕЧАТ
11.	ПОЛИТИКА

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ЛИПАР: часопис за књижевност, језик, уметност и културу
2.	PC PRESS
3.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
2.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
3.	БИЛТЕН МИНИСТАРСТВА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
4.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
5.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
6.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
7.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Изразећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

- 1. Српска краљевска академија: Живот и обичаји народни, Београд: 1925.**
- 2. Јован М. Павловић: Неимари Југославије, Београд: 1934.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

СРПСКИ ЕТНОГРАФСКИ ЗБОРНИК
КЊИГА ТРИДЕСЕТ ДРУГА

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ЖИВОТ
И
ОБИЧАЈИ НАРОДНИ

КЊИГА 14.

РАЗЛИЧИТА ГРАЂА
ЗА НАРОДНИ ЖИВОТ И ОБИЧАЈЕ

УРЕДИЛИ

Др. ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

И

Др. ВЕСЕЛИН ЧАЈКАНОВИЋ

БЕОГРАД

ШТАМПА ЗАДРУГА ШТАМПАРСКИХ РАДНИКА „РОДОЉУБ“, КНЕЗ МИХАИЛОВА 3

1.25.

В) ОСОБЕНИ РАДОВИ

Особени радови не спадају у прави сељачки посао, већ више долазе у ред сељачких заната, који могу да обављају само за то спремни људи. То су: *качарство, дунђерство, брдарство, сџругарство, каменарство или каменорештво, бунарџилук, коритарство, калемарство* итд.

Поред ових особених радова скоро у сваком селу има по један човек који уме: *да вади зубе, да намешта пошћу-кнущу или уганущу ногу или руку, да шрља болеснога, да се разуме у сџочним болестима, да шуца или увија биковишту сџоку, да сџроји свиње, да шије сукнено одело,* итд.

1. Качарство

Сеоском качару ретко када да се прилика да направи што ново, већ, у највише случајева, он крпи старо. Тако ће он изменити *дугу* или *срећ*, шеварисати и притегнути цекни суд, ударити који нов обруч и друго. Најчешће пак њему пада у део да притеже и шеварише преко лета расушене судове. Поред овога он ће радо направити који мањи суд, као нпр. мало буре, чабар, кацу, ведрицу, вучицу, и др. Најглавнији су алати у сеоског качара: *брадва, ренде, шестере, сџега, наџегача, чук, маљица, бургија, сврдао, дубач, нагибача, шесџа (пергел), скобла, чап, косица* и др. Дубачем се дубе дуге у доњем крају за *упор*, у који се углављују сређеви за данце. Сређеви се спајају помоћу клинова који се сову *можданици*. Стегом се притежу дуге кад се намештају обручи. Обручи се пачукавају чуком. Сврдлом се врти рупа за чеп. Нагибачом се навијају издељани обручи. Он је у доњем крају дебљи, и ту има коси засек у који наилази обруч при савијању. Чапом се мери унутрашња кривина у дуга. Скоблом се дсљу дуге изнутра. Натегачом се тера обруч да сиђе на

ниже. Шестом или пергељом се круже сређеви за данца. Суд се шеварише кад се поскидају обручи, па се ножем разврну дуге и ту се уметне шевар, али тако да горњи крајеви истог оставу унутра, па се после ножем исеку.

2. Дунђерство

У старо време куће су правили и оправљали Осањани, који су овде долазили из југозападних и западних крајева наше отаџбине, а данас скоро свако село има по неколико људи који се баве овим послом поред редовног сељачког посла. Дунђери обично раде дрводељину, а не разумеју се много у зидању, те за то они праве куће и остале зграде највише од *чајме* или *чакме*. Греде и диреке дељу секиром, а секиром цепају и *чатме* за дуваре и *лајне* за кров. Уопште се у раду највише служе *секиром*, па онда *шеслом*, *сардлом*, *бургијом*, *шесџером*, *рендом* (великим и малим), *просеком*, *макаром* (пијумбом), *шеразијама*, *ђунијом* и др. Просеком се жљебе рупе на гредама ради углављивања дирека. Тестером и теслом праве се засеци на дирекцима и гредама. Макаром се дотерују дирекци, при намештању, да буду потпуно усправљени; то је управо као зидарски висак. Теразијама се дотерује темељ и греде (темењаче) да буду потпуно положене. Оне су у виду равнокраког троугла и на горњем углу имају висак, који треба да виси ка средини основице; у противном посао није исправан. Да би се греда или дирек право одељали, они се прво *оконче* (оивиче или обележе у боју умоченим копцем). Конац или узица, умаче се у дрвену боју, која се прави од ситно иступане и просејане печене ћерамиде или цигле, па се затегне на оба краја греде и тако затегнут мало се на средини подигне и спусти, те тако остави траг до кога се после секиром деље.

Куће се граде *на маказе*, кад имају на крову под *мертецима* греду, у положеном правцу, која је подупрта те држи да се мертеци не повију. Супротни су мертеци горе један за другог утврђени дрвеним клиновима. *На столицу* се граде кад се мертеци, горе на крову, наслоне такође на положену греду (на половини своје дужине), која опет лежи на усправљеним диречковима; али без *попа*. Поп је већи дирек подупирач, који доњим крајем лежи укулачен у *ђурију*, а

горњим подупире слеме. Од његове висине зависи и висина целог крова. Има кровова на кућама са два попа, који су у горњем крају спојени једном гредицом, која се зове слеме, а са једним попом, у ком случају је зграда без слемена и све четири *омајије* се наслањају на њега. Зграда која нема четворострани кров, већ тространи или двострани, каже се да је подигнута на *калкан*. На калкан се не подижу куће, већ најобичније штале. Зграда која има четворострани кров, каже се да је подигнута на *омајају* или *умајају*. Данас овде има највише зграда подигнутих од чатми (чатмаре), од долме или цигле и дрвета (долмара), и све од цигле. Најстарије куће у ова два краја биле су *криваче* или *кривуље*. Оне су се правиле овако: у земљу се побију дугачки *рогови* тако да се у горњем крају саставе и углаве један у други. Између њих, на средини, остављало се шире место за *камин* (оцак). По роговима се ударале *лајне*, а по латнама *кровина* (крупна трава, тала, слама и др.) или папрад. По врх кровине метали су *лемезе* због ветра. После овога почели су да праве *криваче* са *зашлошњакком*. Оне су прављене на исти начин као и ове прве, само су одоздо имале свуда унаоколо (сем код врата) поплетено проије, а између овога проија и латна набивала се слама. Врата су на *кривачама* била на *пешници* (сл. 51.). Доња петица је била *закучачена* за леви крај прага, а горња је улазила у *пелешницу* (дрвени полукруг), која је била прикована за леви крај надвратника или горњег прага. Врата су била од дељаних растових *шаллина*, које су биле приковане за три кушака (доњи, горњи и у средини). Кушак на средини имао је, на десном крају продужење за 10 см. На томе продужењу имао је рупу, која се натицала на гвоздени *шип*, који је вирио из дирека. И овај је шип био бушан, те се на њега метала дрвена чивија, и на тај се начин врата провизорно затварала. Врата су се затварала помоћу *кључанице* или *засоннице*, која се намештала обично над средњим кушаком. Оне су биле у положеном правцу као и кушак. У горњем крају имале су *изрезу*, за које се закачињао кључ, при отварању и затварању. Тако се је она *суњала* напред и назад између усечене дрвене дашчице, која се звала *јеленице*. Ове су јеленице биле приковане за даске од врата. При затварању врата предњи крај засоннице улазио је у ижљебљени дирек. Засонница се отвара и затвара помоћу дрвеног кључа,

који је на доњем крају био с обе стране задељан и лично је па слово Г. За обично или свакочасно затварање изнад засонице била је *скакавица* (сл. 52). Она је била везана узицом, која је једним крајем кроз рупу од врата излазила напоље. Кад се узица споља повуче, она дигне скакавицу, а кад се пусти, она спадне. И сада се, по где год на старим кућама налазе овакви затварачи. После кулача или кривача почели су да праве куће *брвнаре* (сл. 53.) и *сламаре* (сл. 54): Али ипак су брвнаре старије од сламара или *кровињара*. Оне су се дуже одржале у планинским крајевима, док су у долинама (нарочито у темпичком поморављу) замењене сламарима или *кровињарама*. Брвнара се зове зграда која је подигнута од *платице* или *брвана*. Брвна су на крајевима утврђена усеком са брвницама из другог дувара. Кроз је од *полатићених* рогова по којима је кровина или слама. Има и прозора у виду четвороугле рупе од 3—5 д. м², који се изнутра затварају капком или *сурмом*. Он се не отвара на крило, као данашњи прозори, већ се суља натраг и напред између два ижљобљева дрвета, која су за дувар или брвна прикована. Тавана немају. Сламаре су се градиле овако: На земљу се паместе, и мало укопају, четири дебеле класе у виду четвороугла. Преко ових класа одозго се положи четири отесане греде *темењаче*, које су с горње стране уздуж ижљобљене. На саставцима тих греда усирани се по један дирек; он се с поља подупире са два коса подупирача, који се зову *хорџајанше*. На та четири дирека одозго се патакну четири греде, зване *венчанице*. Оне су с доње стране ижљобљене. Сада се између тих греда, а упоредо са дирекима, поређа кољс, чији су крајеви у жљобовима греда (темењача и венчаница). Ово се кољс после уплете чатмом и блепи *леповином*. Леповина се прави кад се иловача помеша са водом и плевом, па се добро изгази. Врата су као и на кровачи, а прозори као на брвнари. Кров је од сламе, сена или кровина, и то увек *олемезан*. Ну ако би кров био покривен даскама или *шиндром*, онда се такве зграде више не зову сламаре, већ *шидрелије*. Шиндрелије је било више у планинским местима ова два краја. Ове су куће више с таваном, по без тавана. Ни кривуље, ни брвнаре, ни старије сламаре, нису имале ни собе, ни пећи, ни слемена на крову, ни појас на дуваровима, па ни темељ. Доцније су почели да праве сламаре са собом и пећи и са већим про-

зором, који није имао стакла. Тек после почели су да праве сламару са темељом од камена. Доцније су место кровине метнули ћерамиду. Торпајанте, које су дотле ударане споља, сад су ударали упоредо са осталим дирецима, те се тако у лепу нису виделе (сл. 55). Кад су се овакве куће појавиле, онда су брвнаре задржане за *оставау* или препоћиште скоро ожењеног задругара, под именом *иџина*. Овакве су куће имале таван, слемс, појас и оџак или комин, али са покривачем или *баџом*. — После ових зграда почели су да праве куће *плетаре* или *чајмаре*, са зиданим оџаком. Неке су имале и *доксај*, а неке *ајај*, *вајај* или трем. Оне куће које су биле у страни или на обрешку имале су и подрум испод собе. Још су имале по два прозора на соби и по један на кући (кујни—оџаклији). Прозори су имали стаклена окна, а врата гвоздене шарке и катанце за затвор. — За овим су почели да остављају чатму, па да место ње дуварове позиђују, између дирека и пајаната, печеном или непеченом циглом, и то се зову куће *долмаре*. Оне су у свему осталом сличне са плетарама. Ове сад куће имају гвоздене или ластрене пећи у собама, шарке и браву с кључем на вратима. А многе куће имају и собе који су патосане даскама. Плетаре и долмаре су и сада у ова два краја најобичније сељачке куће. А тек у најповије времо почели су да подижу и зидане куће од камена (за темељ) и цигле за дуварове. Али су оне још ретке. Оџаци су свуда зидани. Дрвена ћерчива (сл. 56) замењена су гвозденим *гитерима*. Старе брвнаре могу се још по гдегод видети као зграде за оставу судова са пићем под именом качаре, иџина и казаница. Па и данашњи *амбар*, који служи за оставу стрмнога зрна је као неки остатак од таквих зграда, а тако исто и *ладник* или *млекар*. А од првобитних кућа плетара остао је салаш или кош, који се, као што је већ казано, плете од прућа, а спреда затвара попречним даскама. Он је пре од земље био подигнут на шест до осам дебелих соја, а данас се подиже на зидане тумбасе, а плетено пруће замењиле су букове или чамове летве.

При грађењу кућа и осталих зграда греда с гредом спаја се у крсту на три пачина: *на вренгију*, *на шабан*, *на полушапак*, *на ласшин реп*, *на чело*, *на крст* и *клош*. *Клош* се засеке и једна и друга греда, до позребне и подједнаке дубине, у виду правоугаоника, или тако да засеци потпуно један

на другог прилегну. *На вренгију* се засече и једна и друга греда у виду трапеза, коме је шира страна у поље. *На шабан* се засече једна при крају, а друга за толико даље од краја, па при склапању удубљени део уђе у испупчени. *На крст* се засече кад се с краја греде обележи правоугаоник, који се двема унакрсним дијагоналама подели на четири троугла, па се два наспрамна троугла на једној, а друга два на другој, издубе; тако испупчени делови наиђу на издубљене, те се тако греде углаве. *На полуншак* се засече слично као и на табан, само што је овде издубљени и испупчени правоугаоник у положеном правцу, док је на табан у усправљеном. *На ласин реј* се засече кад се, као и на крст, обележи с краја један правоугаоник, коме се од оба угла, који су на дужини греде, обележи по једна коса до половине прве ширине с краја, па се тај троугао код једне греде издуби, а код друге остави испупчен, и тако се једна на другу углави (сл. 57 и 58). На вренгију се засецају венчанице и тавањаче највише.

Кућа се, дакле, данас прави овим редом: прво се озиди *темељ* (13), па се по врх темеља метну греде темењаче (1). На ћошковима ових греда закулаче се диреци *ћошници* (8). На ћошнике се одозго метну греде *венчанице* (2). По врх дужних венчаница метну се греде *шаванјаче* (4), а врх ових (над венчаницама) метну се *поклопњаче* (3). Преко средине тавањача метне се греда која се зове *ћуприја*. На *ћуприји* се углаве *појови* (усправљени диреци који држе цео кров). На попове се метне *слеме* (7). На слеме се наслањају *омаије* или *маије* (5), а на поклопњаче, столицу, омаију и слеме наслањају се *мертеци* (6). Преко мертека прикивају се *лајне* (11), по врх којих се меће *ћерамида*. Најдоња или прва крајња латна зове се *ћенарка*; она је најдебља и најјача од свију осталих. Између темењача и венчаница утврђује се потребан број *дирека* (9), уз које се наслоне *пајанше* (10), а *ћорпајанше*, које су придржавале дирেকে ћошнике док се не утврде, поскидају се. Преко средине дирека свуда у наоколо, сем врата и прозора, закују се *појасеви*, који су с обе стране ижљебљени (14). За овим се између појасева, венчаница и темењача утврди коље, које се оплете *чајмом* (12). Чатма се олели прво црним па после жутиим блатом, помещаним са плевом. Таван се *шаванише* даскама шашавцима или ваљцима (сл. 50).

3. Коларство

Сеоски колари праве нове точкове за кола и *обувају* старе. Обување точкова врши се кад се на стару главину, с пармацима, ударе или метну нови наплати. Коларски је алат: *секира, шесла, длето, шесћере, чук* или *маљица, косица, струга, просек, столица* или *дељаница, сврдао, бургија, укалујка*, и др. Столица или дељаница у неколико замењује столарску тезгу. Она је подигнута на четири ножице и сиреда има краћу ракљу или *кукару* (сл. 63). У укалујку се намештају издељани наплати, те се ту сви врте сврдлом *најлашњаком* и *можданичаром*. На струги (најпримитивнијем „трепунгу“) стружу се главине. Просеком и длетом праве се *ластавице* (или четвртасте руне) на главини за пармаке или паоце. Итд.

Нису ретки случајеви, да коларство прелази у наслеђе, (отуда овде често презиме *Коларовић*).

4. Брдарство

Брда за ткање по највише доносе, и овуда продају, Срби муслимани из Босне. Али, доцније поправке врше брдари. Наши домаћи брдари могу да *пресипљу* и да *назубе* стара брда, а потпуно ново брдо ретко који уме да направи. Пресипање брда врши се кад се стара брда све развале, па се изнова направе, ударајући при том зупце ређе или чешће. Назубљивање се врши кад се наместе неколико нових зубаца. Зупци за брдо праве се увек од суве дреновине.

5. Стругарство

Као и дунђери, тако су и стругари до пре неколико година овде долазили највише из битољског краја, а данас тај посао врше и овдашњи сељаци. Стругарски је алат *секира, велико шесћере, клинови* и *узица за окончавање*. Дрво које хоће да стружу, прво одељу у четврт, па га окончају, попну на високе ногаре и стружу по белеги. При овоме један радник стоји горе на самој греди, а двојица су доле на земљи.

6. Каменарство

У селу Брајковцу, Белој Води, Коњусима, Крвавици и Шашиловцу, у Темнићу, сељаци се баве и тесањем камена. пешчара, која се налази у њиховој околини. Од тога камена

они тешу надгробне споменике (крстове и плоче), тоцила, спроводнике за олуке, патос, сакле за зид, корита за воду, воденице за млевање соли, басамаке, и др. При овом послу служе се: *будаком, пијуком, ћускијом, пробојцем, сечивицом, клином, штицом*, разним *чуковима*, и др. Будаком се откопава, а ћускијом се изваљује камење из мајдана. Клиновима се камење цепа. Пробојцем се буше рупе. Чуковима се равна. Сечивицом се сече, а штицом се глача. Сви су ови алати гвоздени и од челика. Тврдо камење прво водом оквасе, па га после тешу.

7. Коритарство

Село Суваја, на ј. и. падани Јухора, пре 60—80 година насељено је румунским циганима, и ти се Цигани баве прављењем корита, вагана, заструга, кашика (ложица), вретена, коленика, и др. Све те ствари они израђују од суне врбовине, тополовине, кленовине и буковине. Главни су им алати: *секира, шесцера, дубач, шесла, ситруга, нож*, и др. Израђене ствари носе на леђима (и жене и људи) те продају за новац или размењују за брашно или кукуруз, по Темнићу, Левчу, Белици и параћинском крају.

8. Бунарство

Бунар могу да копају само бунарџије којих, скоро у сваком селу има по један или двојица. Бунарџиски је алат: *будак, чабар, лопаца, конолац* и *вретено* (за сантрч). Бунарџије прво обележе круг (обично у пречнику 1.5 м) на месту где ће да копају. За овим почињу копање. Док не ископају рупу од 2 м. дубине, раде обично двојица, а после тога раде четворица. При копању се добро пази да обале буду праве, тј. да се нигде рупа не поткопа, зашто се непрестано служе мером. Док су у дубини до 2 м. један копа, а други лопатом избаца земљу, али чим се пређе та дубина, онда један копа, а други грће лопатом земљу и пуни чабар, који двојица вуку и ваде. *Сантрч* се над рупом намешта кад се пређе дубина од 2 м. Он се прави кад се с две стране од рупе, укопају и утврде по два проштака, који су у горњем крају укрштени и клином приковани. На сантрч се одозго намести вретено, које има по четири унакрсна клина за држање рукама, при вађењу и спуштању чабра. За вретено се увече конолац за

који се веша чабар. Помоћу чабра се спушта и камсње при зидању. При овоме раду (који је доста тежак) бива често и *смена*, те они који вуку, сиђу доле те копају, а они који су копали изађу горе те вуку чабар. Исто тако често бива *смена* и између онога што копа и што пуни чабар. Ако би се, при копању, земља обурзавала, онда се окива помоћу обруча од бачве и тараба. Кад се вода нађе, онда се поткопа више од два метра, па се зида. Зиданье се врши у кругу (као што је бунар) и то без малтера.

9. Калемарство

И ако многи сељаци умеју да калеме воћке (особито јабуке и крушке), то се ипак у селу зна за људе, којима тај посао *иде од руке* (јер сељаци верују, да не може тај посао да иде свакоме од руке, па ма како умео да га ради). Овде је најраспрострањенији начин калемљења воћака (дивљака) *под кору и на окце* (или *на листи*, како то овде кажу).

Калемљење под кору бива кад се дивљака (ножем, тестером или секиром) пресече испод круне. За овим се калем гранчица или биљка засече (на дебљој страни) с противне стране од најдоњег пупољка. Засек мора да буде више кос, у горњем крају мало попречно засечен, и дугачак преко два см. Са засека се скине кора, па се *биљка* углавн између коре и дрвета (управо између коре и мезгре) од дивљаке. За ово се направи нарочита справа, од суве растовине, која се зове *пробојац*. Пробојцем се прво направи место на подлози (дивљаки) за калем-гранчицу, па се после она намешта. На калем-гранчици остављају се по два, три, и више пупољака. Намештена калем гранчица одеси се благаом (одозго и са стране), па се завије са крпом и увеже узицом, белом лозом или јачим концем. За калем гранчицу-обично се узима лањски летораст, а ретко *сипарљикова* гранчица. Трешње се калеме о Св. Трифуну (1. феб.), а остале воћке у марту, па и у априлу.

На окце или на лист калем се у јуну. За то се из средине истогодишњег летораста, неке благородне воћке, извади окце (пупољак), са дугмендетом, или белим зрицетом, изнутра или са мало дрвета (што је брже и лакше), па се на двогодишњој или трогодишњој грани, или деблу, направи у кори засек у виду крста (+) или слова „т“ (T); кора се одигне врхом од ножа, и ту се окце намести и концем увеже. Окце

се вади кад се одозго, над пупољком, засече и са стране окружи па се одатле пажљиво извади и у направљеном засеку, на дивљаци, утврди, па концем или рафијом добро увеже.

У најновије време почели су овде у велико да калеме и нашу домаћу лозу на подлози американске. То није *стариински* сељачки особени посао (као калемљење воћака), већ је то посао, по нужној потреби, изучен у најновије време. Лоза може да се калеме *на зрело*, *чешће* и *на зелено*. На зрело се калеме у фебруару и марту, а на зелено у мају и јуну. На зрело се калеме кад се обе врсте лозе сортирају по дебљини па се обе пресеку, с противне стране од пупољка, у косим пресецима, који морају да буду дугачки око 2 см. За овим се пресеци од обе лозе расцепе у корњим крајевима, па се после споје, углављујући расцепе један у други. На калему се оставља по два пупољка, а подлога може да има 3—4. Углављивање расцепа мора да буде тако да при доста јаком тегљењу не може калем да се ишчупа. После овога калем се, на спојном месту, увија ликом или рафијом. На зелено се калеме кад се такође калем и подлога од лозе сортирају по дебљини, па се и на једној и на другој лози веома оштрим ножем направе коси пресеци, с противне стране од зглобова. После овога се споје и увежу меким памучним концем, коме се крајеви не везују, већ се само упреду. Калем у овом случају, има само по једно окце, а подлога може да има 4—5. Веза се доцније мало попусти, а кад се калем потпуно прими онда се сасвим одреша. За калемљење лозе једина је алатка ножић, који треба да је оштар.

10. Остали особени радови

Зуби се ваде помоћу кљешта или јаког конца. Кљеште може да направи и сеоски ковач.

Биковита стока *шуца* се помоћу маљице и згодног трупца или подметача. И маљица и подметач су од липовог или врбовог сувог дрвета. Стока се прво обали и добро веже, па се тек после туца.

Трљачи трљају оне, које се у леђима *ушину* или *усиће* (који се дакле жале на грбине или леђа). Тај посао врше кад болеснога трљају обема рукама низ *ршењачу* (од врата, па до карличне кости). Дланове, при трљању, мажу јаким сирћетом,

Г) ДОДАТАК

1. Замена

Рад се брже ради у друштву. Отуда су постале *замене*. Замењивање бива највише о копању и огртању кукуруза, о риљању, и др. Замењује се, узајамно, по две до три куће из суседства или из исте фамилије. При замењивању се пази да се само са оним кућама замењује које имају подједнак број радника. О риљању замена може да буде и између више кућа, пошто се за тај посао узимају само мушки радници. Кад се копа у замену, онда је правило, да се окопа цела започета њива (па макар се то радило и више дана), па се после ради оном другом. При замени се пази колико се радника дало, да се толико и врати. Замене су овде ушле у обичај од како су задруге пропале.

2. Спрежници

Спрежници спрежу волове у плуг, те тако ору заједнички или у замену. Спрежника може да буде по два или три. Они ору подједнако, тј. колико дана ору једном, исто толико ору после и другом. Ораче и волове храни онај коме се оре. Јачи се волови међу у *крму* (тј. ближе плугу). Уз орање обично иду по два човека, од којих један тера, а други држи плуг. Онај што тера зове се *ћерач* или *ћогоњач*. Има случајева да се спрежници по неколико година не мењају. Још се спрега, по неки пут, врши и у колима. У случају, да спрежници вуку некоме нешто под кирију, деле новац подједнако. Мала спрега је кад двојица саставе по једног вола или краву за тегљење. Ово ради обично сиротиња.

3. Мере

Уз радове иду и мере по којима се нешто ради. Тако овде узимају: као меру за дужину: *ћед*, *чейерак*, *шаку*, *судланицу*, *сјоју*, *ћојрничак*, *корак*, *држалицу*, *конойац*, *осјан*,

расишегал, ирсџа; као меру за висину: *човечији бој*; као меру за тежину: *бучук* (шиник), *мерницу, лулу, љуску, ирегрош шаку*.

4. Лов

Скоро у сваком селу пађе се по неки човек, који се занима ловом; то су лозци или *ловције*. Ловци лове *дивљач* (зечева, лисице, курјаке, дивље пловке, гуске, голубове, грлице, јастребове, орлове, копце, и др.) и рибу. Најчешћи лов је на зеца (ређе лисицу, а још ређе курјака) и рибу.

Ловцима дивљачи је једино средство за лов једноцевна или двоцевна пушка капслара са прибором (оловом, сачмом или драмлијама и барутом). Ну по неки ловци, поред овога, служе се још и замкама за хватање дивљачи и тровањем исте, али су ти случајеви по све ретки. Керови су им често помоћници. Ловци иду у лов обично у друштву, те тако хватају добре заседе, ради сигурнијег лова. У лов се увек иде врло рано. Најбоље је време за лов после кише или малог снега (опанчара). Ловци су празноверни и није им мило кад прво сретну човека баксуза или *ујлију*. Исто тако не воле, да им ко год при поласку пожели срећан пут.

5. Неки други радови

Труд за прихватање ватре праве од букове, оракове или кленове печурке, коју прво скувају у сири, или води у којој је вуна опрана. Ово кување траје обично 3 сата. После кувања држи се у сувом пепелу 3 дана. За овим се метне на шиљак или вснац и остави где год на сунцу, да се исуши. Кад хоће да наложе ватру помоћу труда, метну парче од истог озго па кремен па огњилом (оцилом) крешу о кремен, те се труд варницом запали.

Мастило су некада правили од цежљикове (дрво цежља или цежљика) коре, коју су кували са зеленом гајалицом или карабојом. Још су за ово кували кору од црне или црвене врбе, па су после тај одвар процеђивали и поново кували са дод том зеленом карабојом. Писаљке су правили од дугачког или истањеног парчета олова, којим су писали по хартији. Перо су *зарезивали* од гушчијег или орловског пера, или од парчета тршчане коре, које су с једне стране зашиљивали и онај шиљак на двоје расцепили.

На *лобу* не сме да се рани, али сме да се одоцни.

8. Врачања и празноверице

Не ваља се на Божић јести кашиком и виљушком, јер ће после ране да ваде жито (кукуруз) из земље.

У који се јесењи дан први пут угледају „Влашићи“ (или Влакчићи—звезде), у исти дан за овим почеће се орање и сејање пшенице. А кад се почне орање и сејање пшенице, онда домаћица прати орачу за ручак, поред осталог, и погачу са сатликом вина. Он погачу преломи преко гредеља од ралице или плуга, па по једно парче од исте да воловима, а остало он ту поједе. Семе за сејање носи се у бисагама, торби или врџи. На исте се завеже олово, које се претходно растањи и на ниже на бео и црвен конац. То се ради да буде пшеница црвена као вино и конац, а да буде тешка као олово.

Онај конопац што се у њему доноси слама на Бадњи дан, не одрешује се, већ се оставља тако завезан да стоји до сутра дан. На Божић га домаћица, пред кућом, рашири у круг, па ту метне жито и сваби све кокошке, да га поједу, говорећи: „Како ми у скупу зобале, тако ми у скупу носиле“ (тако три пута). Ово се чини да после кокошке не би свуда носиле јаја, већ само у одређеном гнезду.

Кад је, на Бадњи дан, церов угљен сав покривен пепелом, биће родна година у свему.

Од полагајникова повесма, које обично добива уз колач при полагању на Божић, оките кралуч од кошнице, а од самониклог или сировог стожета на гумну одљусну љуску, коју подмећу под кошницу, да не би после пчеле при ројењу бегале.

Кад се на чисти понедеоник (после Белих поклада) оисру сви судови, онда се завеже она пачавра којом су судови прани, и говори: „Везујем очи орлу, врани, свраки, и свакој дављини, те да ми не виде моје пиле, те да ми не ваде моје жито, те да ми штету не чине“. После овога обесе исту пачавру о какав колач те ту стоји преко целог лета.

Ако орачу одмах на првој бразди падне на орање плиска или говедарка, неће му тога лета ту ништа родити, а ако падне врана — родиће.

Кад мало дете меће ваган из кога је јело на главу — биће гладна година; а ако га меће на нос — биће родна година.

Ако почне град (туча, лед) падати, онда се ваља испорођено чељаде из куће, да изнесе на поље софру, или лопар и да па исту метне кашике, со, хлеб, кору од бадњака и мало божићње сламе, па ће одмах престати,

Да киша што пре падне, пале божићњу сламу, око које стоје гологлаве жене.

Кад ко, ма и нехотично, чупа траву — хоће падати киша.

Кад нас пасе траву — биће кише. Кад се човеку дању дрема — хоће киша. Кад кога убијено место на телу боли биће кише.

Да би престала киша ваља се девојка да обеси о веригу испечену глисту, која је преко средине везана црвеним концем.

Да би престао град да пада ваља се испорођено чељаде из куће да прогута зрно истог.

Ако кокошке рано лежу биће неродна година, а ако доцкан иду на седало, биће родна година.

Семе од вргова које падне на земљу кад се из врга вади, не ваља сејати. А које ће се семе сејати ваља га најпре протурити или протнуги кроз главину од точка, па ће вргови да порасту велики као главина.

Кад је по орању снег, биће родна година. Кад је лоза с јесени црвена, биће родна година у грожђу. Кад воће и с јесеи цвета, биће јака зима. Ко рукама дохвати мртваца, неће му се примати кземови. А ако би насађивао живину, неће му се пилити.

Не ваља се у Велику Недељу сејати конопље, јер ко би после понео кошуљу од таквих конопаља, боловаће од велике болести (вруице, терлеме или тифуса).

Ко узима јаја на зајам, за *насад*, па са истима мора да пређе преко неке воде, ваља се да их укваси у истој води, јер се у противном неће извести.

На Ђурђев дан ваља се, рано у јутру, на сваку воћку метнути по један камичак (каменчић), те да их не би, после, преко лета јеле гусенице. Истог дана ваља се процедити млеко кроз рупу на церовој кори, те да би после био кајмак на карлици дебео као церова кора. На овај дан праве крстове од леског прућа, које после носе и побадају у њивама са пшеницом, те како би година укрстила родом и берихетом. Још у очи Ђурђев дана међу ведрицу пуну воде на сред тора, те да би у музаре било млека изобила као воде.

Ради истог на Ђурђев дан жаре овце и краве музаре копривом по вимену. Још за то, истог дана, ките ведрицу црвеним концем, за који привезују олово, дрен, врбу и коприву. Ово се чини да би музаре биле увек здраве.

Кад се који сахрани, при повратку са гробља многи умачу прсте у алену (црвену) боју, те да после при насађивању живине не би било *мрпвачића*.

Не ваља сејати купус на месту где су биле конопље, јер ће после умрети ко из куће.

На зимски Крстов дан (5. I.), ако дува источни ветар биће сушна година, а ако дува јужни ветар биће кишна и берићетна. Верује се да се тада ветар *закрши*, па тако остаје преко целе године.

Не ваља се у заглавље или зачеље на ватри метати тање крајеве од дрва, јер ће се после јагањци, телаци, прасићи, ждребићи, и др. наопако рађати и услед тога отпадати.

Не ваља се пронети кроз кључ обешеног, удављеног или убијеног мртваца, јер ће после тај кључ да туче град.

Кад окупи киша много дана узастопце да пада, верује се да има негде закопано копилче (ванбрачно мртво дете) и мисли се да све донде неће престати докле год вода не ископа и не однесе закопано дете.

Кад се крава отели и теле задоји, онда се остатак млека из вимена измузе и да крави да поједе, с трицама, те да јој чињарица не би могла одузети млеко.

Кад се почне сејати пшеница, и изнесе се семе из куће, не сме се тога дана ништа из куће давати, ни продати, ни однети, јер после неће бити берићета.

После шишања (стрижења) јагањаца (у јуну месецу) не ваља се крмити их за 15 дана. Зато их добро накрме пред стрижење.

Кад радници лети ручају у пољу, на простртим бисагама, онда обично разне бубице скачу у каленицу са јелом. Да тога не би било ваља се, претходно, метнути две прекрштене сламке под каленицу.

Да град не убије берићет, преко, лета, ваља се шест момака из места, у очи Ђурђев дана, да отиду и да украду воденичну *усшаву*, коју расцепе преко пола, па једну половину носе тројица једном страном сеоског атара, а другу половину носе она друга тројица другом страном сеоског атара.

При томе ношењу ништа не говоре ни једни ни други. Где се сретну, ту саставе обе половине од уставе, па је ту закопају. За овим преко ње испале неколико пушака и гласно певају.

Кад се дожњева последња њива са пшеницом обично се оставља један крајичак (око 5 м.²) непожњевен. То после обвију аленим (црвеним) концем и заките цвећем, те да би и до године добро родила. Ако воће цвета празног месеца, или последње четврти, збациће цвет и род. Ради истог ништа се и не сеје празног месеца. А ако би се секла јапија за грађу у празном месецу, изешће је сипац (жижак).

9. Изреке и пословице о раду

- Кад нема кише, добар је и град.
- Сваки га три зове. Вели, преко лета, газда надничару.
- Сирома' човек, готов ђаво. Значи, сиромах у невољи у часу погреша.
- Клин чивију истерује, а секира обоје.
- Какво семе, такав клас, какво звоно, такав глас.
- Није за козе сено.
- Ни у Влаха друга, ни у тикви суда.
- Попуј и преоруј. (Ради и немој се поштеног рада срамити).
- Бог даје, али у тор не затвара.
- Ради и Богу укради. (Ради мало и у празничан дан).
- О имање, о моје стимање; о немање, о моје стењање.
- Нема на трну колач.
- Кућа без ајата и момак без заната, не вреде ништа.
- Који трчу, они и срчу. (Који раде, ти и имају).
- Који слуша, тај и окуша.
- Орање шетање, а кудеља ломи ребра. Тако је у једној причи, казала жена човеку, па се после брзо уверила да није тако.
- Вилу око пута, а снаху око скута (тражи).
- Липсала му вашка за врат. Каже се сиромасу.
- Боље се у дну њиве договорити, него се у врху карати.
- Ко се плаши врабаца, нек не сеје просо.
- Сади лозу од семена, жени сина од племена.
- Масна му тртица. (Газда је).
- Не даје добруша, но многуша.
- Коња и жену удри, а вола и брата моли.

Празна рука мртвој друга.
 Свака овца о свом пикљу виси.
 Живи као бубрег у лоју.
 Сестра сестру удаје, коња месо продаје.
 Луд као врап коњ. Каже се за љутог човека.
 Не остави, Боже, без кућњег воска. (Домани је приход најсигурнији).

Крајеви њиву држе. Ако је њиви с крајсва заграђена, онда јој је и род осигуран.

Пара репа нема (те се у толико лакше потроши).
 Од три букве два вретена. Каже се рђавом мајстору.
 Не ору се долине без старога волине.
 Бачица сир квари. Свако зло провизилази од самог човека.
 Ори, ори, Зајо. Каже се неком кад је склон нешто рђаво да удари.

Муфте је и сирће слатко.
 Поклону се зуби не гледају.
 Помолац баки говеда чува.
 Лези лебу да те једем. Каже се нераднику.
 Лакше је коњу без самара. Са мање брига и терета боље се живи.

Како си дроблио, онако и кусај.
 Колима се зец хвата. (У сваком послу треба бити обазрив и пажљив).

Као девети во у плугу. Каже се за неског који је не-потребан.

Као ниле на грани. Каже се за оголелог сиромаша.

Ко ради тај и има.

Ко ради, не боји се глади.

Вредном и Бог помаже.

Ради, па ћу ти и ја помоћи, вели Бог (човеку).

У радише свега беше, у штедише још и више.

Како који ради онако и има.

Лети од лада до лада, а зими од јада до јада.

Лепом ни Бог не помаже.

Вредноћа и чистоћа сестре рођене.

Зла успрема штета готова.

Боље је бадава радити, него бадава седети.

Немој да те пита старост: где ти је било младост.

Млад делија, стар просјак.

Ко рано рани две среће граби,
 Ко се скита нема сита, а ко шета ни решета.
 Дубоко поорано пола нађубрено,
 Ђубре смрди, али леб мирише.
 Смрдљиво ђубре пуни кошеве.
 Криво стечено не прелази на друго колено.
 У ратара црне руке, а бела погача.
 Девојци не гледај лице, већ руке.
 Тешко опоме кога само снага храни.
 Без алата нема заната.
 Без муке нема науке.
 Ако желиш присмочити ваља прво поскочити.
 Ако не чуваш оно што имаш, нећеш имати оно што
 немаш.

Кога мрзи радити мило му је за празнике чути.
 Мрав и чела уче како се тече.
 Ко хоће да тече, нека зарана почне.
 Лакше је стећи, него сачувати.
 Штедња је прво течње.
 Ако не начува, не натече.
 Радиши и Бог помаже.
 Ради, али не укради.
 Помози другоме и теби ће Бог.
 Ко лети ладује, зими гладује.
 Ко не ради код своје куће, радиће код туђе.
 Млад коњ расте у новцу, а стари од новца.
 Даш ли крави мерицу она теби ведрицу.
 Дебели волови, пуни столови.
 Докле жела, донде и јела.
 Да није орача и копача, не би било леба ни колача.
 Сетила се бака снопа кад је дошла већ пред попа.
 Лопата и мотика пајзад говоре.

Да овде изнесемо и неколико ређих израза у именима
 и радњама која се овамо често чују: *родимља*, *родивља* или
родиља (род у воћака); *уилаиши* (брзо урадити); *салакаши*
 (урадити како тако, само брзо); *крчаник* (пут којим често
 кола илу); *навоз* (место где се кола на скслу навозе или
 препречно земљиште кад се заравни да њим могу кола проћи);
бајшарика (суво стабло у биљака); *подмашак* (мало влаће од
 пшенице испод великог); *закључак* (узан крај од њиве или

ливаде); *чмањак* (ситан род у воћа); *злак* (млада пролећња трава); *дубљик* (дебло од дрвета дебелог); *вурити* (носити или много радити); *маква* (плодне равнице крај реке или бара); *окрути* (све зграде у кућном дворишту заједно са двориштем); *кокоња* (газда, јунак); *замети* (посао); *јакосан* (човек сигурног стања); *шуркајти* (радити мало и лаке послове); *заватина* или *завати* (заузето земљиште од општине или државе); *каљогажа* (земљорадник); *гриња* (сипац или мољац); *прибира сечива* (умире); *самопилан* (без игде икога свога).

10. Песме о раду.

Највише се пева о жетви, о копњи кукуруза, о пласидби, о моби. Обично певају девојке и младе жене, и то по две и две на глас, кад истерају ред, постат или откос.

Ево неколико таквих женских песама.

1.

Бога моли Мировка девојка:
„Дај ми Боже лето ладовито
И по пољу жито положито,
Да с наджњевам с Краљевићем Марком.

2.

Јанин бабо мобу намолио,
Триста српа, двеста везиоца.
У тој моби Краљевићу Марко.
Нажњева се Марко и Моравка:
Марко најње двеста и два снопа,
А Моравка триста и четири,
Натпева се Марко и Моравка:
Марко попи триста и три чаше,
А Моравка двеста и четири.

3.

Ој' девојско често руковеље,
Благо томе куј за тобом веже.
Куј за тобом жито везиваше
Он свилену мараму носаше
Милосна се за њиме смејаше.

4.

Царица се с царем договара:

„Хајде царе мобу да купимо!“ —

„А шта ће ни моба да ни ради?“ —

„Момчадија ледину да оре,

„Девојке ће свилу препредати,

„Удовице памук испредати“.

Царица се с царем договара:

„Хајде царе мобу да купимо!“ —

„А шта ће ни моба вечерати?“ —

„Момчадија окорелу проју,

„Девојке ће превите погаче,

„Удовице пребела самуна“.

Царица се с царем договара:

„Хајде царе мобу да купимо!“ —

„А где ће ни моба да ни спава?“ —

„Девојке ће на вите кревете,

„Удовице на меке душеке,

„Момчадија за плот у коприве“.

5.

Молбу моли Роксанда девојка.

Молила је, па је умолила,

Сто момака, двеста девојака.

Питала је цара господара:

„Шта ће, царе, моба да ни ради?“ —

„Девојке ће памука чешљати,

„Удовице свилу препредати,

„Момчадија ледину орати.“ —

„Шта ће, царе, моба да вечера?“ —

„Девојке ће све вруће погаче,

„Удовице леба из чаршије,

„Момчадија окорелу проју.“ —

„Где ће, царе, моба да ни спава?“ —

„Девојке ће на меке душеке,

„Удовице на беле чергице,

„Момчадија за плот у коприве“.

Ој девојко смиље неношено!

Ој девојко класје невезано!

Ој девојко лице нељубљено!

6.

Жито жела лепота девојка,
 Десном руком и сребрним српом.
 Све пожњела, а није везала.
 Па говори лепота девојка:
 „Ко би мени жито повезао,
 „Дала би му моје бело грло;
 „А ко би ми лада начинио,
 „Дала би му моје чарне очи;
 „А ко би ме младу успавао,
 „Дала би му моје лице бело“.

7.

Ој девојко брђанко, кој ти сади лојзе?
 — Некад тата, некад нана, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти копа лојзе?
 — Некад братац, некад сеја, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти реже лојзе?
 — Некад тата, некад чика, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти чува лојзе?
 — Некад снаја, некад сеја, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти бере гројзе?
 — Некад браћа, некад сестре и ја с драгим заједно.
 Ој девојко брђанко, кој ти точи вино?
 — Некад друга, некад слуга, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти пије вино?
 — Некад деда, некад баба, некад једна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти чува овце?
 — Некад деца, некад сека, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти рани овце?
 — Некад снаје, некад сеје, некад јадна сама.
 Ој девојко брђанко, кој ти поји коња?
 — Некад чика, некад тата, некад јадна сама.

8.

Садила мома крај мора лојзе,
 Ој лојзе, лојзе, моје слатко гројзе.

9.

Ој, шта се тамо у том пољу бели?
 Или иње, ил бело ковиље,

Или лабуди пали на пландиште?
 Нит је иње, нит бело ковиље,
 Нит лабуди пали на пландиште,
 Већ коначи нашег домаћина.
 Пред њима је кобаш младожења,
 Кој' се вали да му равног нема
 У Морави и чак у Ресави.
 Залуд вала кад истина није
 Надоле га Моравка девојка.

11. Здравнице

И при напијању здравнице наш се народ сећа орача:
 „За здравље Свете Петке и Свете Недеље, које често долазе
 и нас грешне пролазе и иду тамо да помогну: путнику на
 путу, који путује те кућу да откупљује; и орном орачу, који
 оре земљицу те сеје белицу пшеницу, те да се меси литургија
 светитељу—свецу; и тешком копачу, који у зноју копа под
 небеском *дзвездом* да нахрани своју дечицу и туђу сиротицу“.

12. Приче

Купина

Бог одсекао себи врх од прста малића. Једна кап крви
 тада је пала на земљу и из ње је никла винова лоза. Отуда
 се род од ње узима за причест. Ђаволу то буде криво, па
 каже свету да он може да створи створи слађе грожђе. За
 то и он одсече себи прст и баца га на земљу, из које никне
 купина. Кад је купина родила, она узри пре грожђа. За то
 свет и данас неће окусити купину пре него што окуси грожђе,
 па макар оно било и зелено, јер верује да ко окуси пре
 купину од грожђа, да се тада ђаво радује. Још свет прино-
 веда да у старо време није нико окушао род од купине, па
 је Св. Сава благословио да се може јести, и од тада су по-
 чели да је једу.

Орач, цар и доглавници

Ишао цар, са своја три доглавника, у шетњу на колима.
 Тако прођу поред једног орача, који је орао. Тада цар рекне
 орачу: — Помози Бог, земља земљу оре! — Бог ти помогао
 земља земљи господаре! — А што ниси подрапио? — Ја

подраних, али ми не даде Бог. — Је л' одавно пало иње на гору? — Пре десет година. — Па колико зарадиш ти с орањем? — Шест грошића свега, од којих три грошића дајем порез, један грошић дајем под интерес, с једним грошићем храним и себе и волове, а један бацам у ђубре. — Тада цар запита своје доглавнике, да ли су разумели шта се он са овим орачем разговарао, и кад му они одговоре да нису, онда цар понова запита орача: — А умеш ли да острижеш три овна маторка да ти их пошаљем? — Умем, господару, и да их престрижем, одговори орач.

Цар се врати из шетње с доглавницима кући и нареди им да за 24 сата морају да знају шта је значео онај разговор између њега и орача, иначе ће их све погубити. Доглавници се уплаше, па брзо оду оном сељаку и даду му 1000 дуката, те им он каже да онај разговор између њега и цара значи: Земља земљу оре — човек је од земље и земљу оре. Земља земљи господар — цар је од земље и земљи је господар. Што ниси подранио — што се ниси рано оженио, па да имаш сина орача. Ја подраних, ал не даде Бог — рано сам се оженио, али су ми деца прва помрла. Је ли одавно пало иње на гору — јеси ли одавно оседео. — Грошић под интерес — имам синчића и њиме њега храним, па кад он порасте храниће ме у мојој старости. Грошић који у ђубре бацам — имам ћерку коју за другога храним, јер ће се удати и мене оставити. Три овна маторка — то сте вас тројица, који сте ми добро платили те сам вам ја ово казао.

Бог и нерадник

Један земљорадник имао обичај, да увек, сваког дана, зађе по комшилуку да распита, да ли на тај дан није какав празнички, јер се много бојао да се не би *освечанио* или огрешио. Кад Бог види како ће овај побожни човек својом лезошћу пропасти, науми да га од тога излечи. За то му се једном јави и рекне му да не сеје ништа за две године, јер неће бити берићета. Овај нерадник је сада био сав срећан што је видео Бога и што му је Бог казао да за две године ништа не ради. За то он првог лета не посеје ништа. А тада баш година понесе берићет да не може бољи бити. Кад је било о јесени људи збарају бербу; крче кола пуна жита, а људи по сву ноћ раде и вуку берићет певајући, док овај не-

радник није имао ни зрна да набере. Стане сада премишљати шта да ради, јер ће да умре од глади. У овој његовој бризи Бог му се поново јави и каже му да иде за оним берачима и да купи оно што би њима из кола испало. Нерадник тада каже Богу како берачи пазе кола с товаром, и неће да допусте да им што год из кола испадне. А Бог му онда каже како ће он наредити да им испадне. Онда нерадник пође у поље па зађе за берачима и где год је нашао какав клас кукуруза, јечма или пшенице, или зрна на њивама, он стане то купити. Тако накупи прилично хране, којом се те зиме исхрани. За то заблагодари Богу и реши се да од сада више не разбира за празничниће, већ да ради, па ће имати берићета, јер је видео да поред молитве треба и мотика.

Свети Тома

Свети Тома је био толико вешт дрводељац да је при дељању брадвом дугу наслањао на камен, а не на дрвени пањ, и никад није брадвом ударио о камен. Али ђаво се претвори у лепу девојку и открије се пред њега, а он се тамо загледа и тако брадвом удари у камен и иступи је. Видећи шта је урадио он се наљути и баци се брадвом за ђаволом, али овај умакне. За то сада многи сликају Св. Тому са брадвом на земљи.

13. Заклетва

У старо време, при неком спору вршене су заклетве на ова два начина: На раоник се метне со и хлеб, па се прекрсти и исти пољуби. За овим се метну три прста десне руке на раоник и говори: „Тако ми овога ранитеља овако је било. Тако ме одхранио како сам право казао“. (Тако три пута). Или ако би неки спор био око међа на имању, онда за доказ својине земљишта, окривљени метне *бусен* од исте земље на своју главу, или узме по мало земље у обе руке, и пронесе онуда куда тврди да је међа, говорећи: „Како право (рекао), тако здраво (био)“. Тако три пута. Овакав начин заклињања трајао је у ова два краја до пре 80 година.

14. Снови

Возити се на коњским колима, значи свађу или напредак. — Видети зими род на дрвећу, значи да ће бити јака

зима. — Кућу градити, значи смрт у кући. — Пшеницу — красте (богиње). — Лубенице — јед (љутину), а и болест. — Орати или риљати — смрт у породици. — Зелено воће — јед (љутину). — Волове, краве и коње, — болест или рђаво време. — Мајсторе — скоро парница у суду. — Секиру — љутња или секирација. — Свиње — јака зима или болест. — Пчеле — снег. — Овце — паре или снег. — Новац — речи (оговарање) или свађа. — Ораси — сиротиња или штета. — Златан новац — лепо време. — Мед — јед. — Млеко — беда. — Грожђе — болест или сузе. — Вино — здравље. — Ракија — љутина. — Јабукe и јагоде — јаук, бол. — Јаја — исто. — Сир — сиротиња. — Пас — непријатељ. — Дрва, греде или камење — терет. — Блато — исто. — Пилад — сирочад, штета или рђаво време.

15. Загонетке

Четири четирика и два леицирка и пред њима јеретици (кола, волови и човек). — *Расло, расло девојачки, кишили га невесички, држали га као Бога, бацили га као роба* (кукуруз). — *Сви царићи опасани, а сам цар расипан* (снопови и стог). — *Сив голуб кроз земљу грџице* (раоник). — *Онога светиа коси а овога илаци* (крт). — *Ја иосејох дашчицу; не ниче ми дашчица, но ми ниче мрмура, на мрмури грџура, на грџури чудетиа, на чудетиа клубетиа* (семе, врежа и тиква — дулек). — *Гамижје ми, гамижје, кошуљу ми иодижје, ја га шерам на нижје, оно хоће на више* (семе од купуса и главица). — *Скочише деца. ше начинише оца* (снопови и стог). — *Што је у мене и у шебе, шо у овце белице и у зрну ишенице* (бразда међу брковима). — *Сва гора покисе, само четири ируша што нису* (крава или овца и сисе). — *Овчији шор, говеђи гној* (опанци и опута). — *Насадих квочку на церова јајца, ше ми испили иридесет иилића* (казан и ракија). — *У нашега иоја иун ирбух иропа* (казан и џибра). — *Две наопако, две наоислом* (ћерамиде на крову). — *Скочи бува ше ишера чучак, био биши велики ручак* (купусно семе и главица). — *Два пера вишопера, са два рогошала и четири чокошала* (во). — *Кад сам слей; сваки ме воли, кад ирогледам, сваки ме мрзи* (опанак).

Јован М. Поповић

НЕИМАРИ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЗАДУЖБИНА ВЕЛИМИРИЈАНУМ

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ РАДОМИРА Д. ТУКОВИЋА
БЕОГРАД — ТЕРАЗИЈЕ

Петар Прерадовић

ПЕТАР ПРЕРАДОВИЋ

Породица Прерадовићева је из Старе Србије одакле се у седамнаестом веку, пре велике сеобе српске под патријархом Црнојевићем, преселила у Бачку и настанила у селу Леђену — Риђици, — које лежи између вароши Баје и Сомбора. У новој постојбини већи део мушких чланова куће Прерадовића ступи у војну службу, у којој су имали успеха и напредовања. Године 1704 Прерадовићи добише племство угарско, а пуковник Петар Прерадовић после неког времена преведе повећи део Срба из горње Бачке у Русији. Међу овим Србима било је и Прерадовића, који су у Русији изишли такође на глас. Кад се 1740 године укиде Потиска крајина са седиштем у Сомбору, онда официри из породице Прерадовића пређу с једним делом својих рођака у Горњу крајину. Тако се велика породица Прерадовића раздели на три огранка: леђенске, руске и горњо-крајишке. Сва три огранка била су вере православне. Огранак горњокрајишких Прерадовића прославио се по знаменитом песнику *Петру Прерадовићу*.

Овај гласовити песник родио се 7 марта 1818 године у селу Грабовници. Школовање је почео у Грубишину Пољу, па продужио у Ђурђевцу и Беловару, а при крају 1830 буде примљен у војну академију у бечком Новом Месту. У академији је остао осам година. У души младога кадета јави се одушевљење за вечно лепу богињу поезије. Он пропева још као ђак и прве му песме беху на немачком језику. По свршетку војне академије, 1838 год., ступи као официр у пук, који се тада налазаше у Милану, у Италији. Хитајући на своју прву дужност, он успут, походи мајку и сестру, али се при овом састанку једва могаху споразумети, јер Прерадовић беше готово сасвим заборавио матерњи језик!

Од пресудног утицаја беху личности с којима Прерадовић ступи у ближу везу. У Милану беше таква личност, као часник исте пуковније, заслужни књижевник хрватски Иван Кукуљевић. Мало доцније, при прелазу за Млетке, у путу ка Задру, куда је премештена његова пуковнија 1842 Прерадовић се упозна са Србином Спиром Димитријевићем и његовим колом домаћих родољуба. За овим дођоше опет друге везе

с првацима хрватским и Прерадовић оста радник на оној њиви, коју има западни део српско-хрватког народа да ограђује.

Службовао је у разним местима аустро-угарске монархије. Напредовао је у војсци иступно. Године 1859 дотерао је до пуковничког чина, а после рата 1866 године постао је ђенерал. Умро је 6 августа у Форафелду код Феславе близу Беча. Сахрањен је с великим војним почастима у Бечу. После седам година пренесен је у Загреб и сахрањен у загребачком гробљу Мирогоју.

Премештен из Италије у Задар, Прерадовић се као млад официр задржи две недеље у Млецима у друштву помеснутага Спира Димитријевића и осталих. То беше прва народно-књижевна школа његова, јер се пађе у друштву младих људи, међу којима се водио разговор о књижевним стварима, читане су ту народне песме и идеалисало се у опште о књижевном раду. На растанку мораде Прерадовић обећати Спири, да ће му на песму, коју буде од њега добио одговорити песмом — српском. Тако је и било, те је тако и постала прва српска песма Прерадовићева: „Посланица Шпири Димитријевићу“. Прва пак штампана песма његова на српском језику јесте популарна „Зора пуца, биће дана“ написана за први број нове „Зоре далматинске“. Ова је песма убрзо одјекивала широм Југославије. Од 1843 год. кад је почео певати народним језиком, па скоро тридесет година Прерадовић је остао веран позиву правога народног песника; он се с народом развијао, са њим је певао и плакао, са њим је осећао.

Прерадовић је штампао 1846. год. прву мању збирку својих песама под именом „Првенци“, а 1851 године издао је и „Нове пјесме“. Он је сарађивао на многим српским и хрватским листовима и часописима. Одмах по његовој смрти нарочити одбор издао је зборник његових песама под именом: „Пјесничка дјела Петра Прерадовића“ (1873). У овом зборнику су и Прерадовића драмске песме „Краљевић Марко“ и „Владимир и Косара“. Године 1890 издала је Матица хрватска збирку „Изабраних пјесама“ Прерадовићевих; а 1902 изашао је и у Београду ћирилицом избор његових песама.

Прерадовић је увек сматрао да је и српски и хрватски народ једна целина, онако као што су стари дубровачки писци под „словинским“ именом обухватили јужно словенство, не одређујући ближе своју националу.

Прерадовић је најкрупније име хрватске књижевности. Али се мора овде одмах додати, да је Прерадовић желео да се сматра песником српско-хрватским, па је својим радом томе увек и тежио, желећи да тиме запечати братску љубав међу Србима и Хрватима.

Прерадовић је радио за далеку будућност. Она је донела имену његову орсол вечите славе.

---

*Иван Фрањо Јукић
национални радник*

ИВАН ФРАЊО ЈУКИЋ

— НАЦИОНАЛНИ РАДНИК —

Иван Фрањо Јукић, рођен је 1818 године, исте године, кад је први пут издат проглас за оснивање једног листа „Огласник илирски“, који је био претеча илирске идеологије.

Још кад је ступио у фрањевачки ред, он је имао израђен поглед на све. Младић је том приликом казао речи, које изгледају као дубока животна мудрост. Кад је обукао фратарску хаљину рекао је: „Има људи, којима је судбина доделила да живот даду на бојном пољу, али за радника у моме ставу није идеално жртвовати живот, него је идеално употребити га корисно“.

Школовао се у Загребу, а из Загреба отишао је у Мађарску као и већина наших фрањеваца. У Загреб је дошао 1835 године, управо кад је Људевит Гај развио барјак илирског покрета. Јукић ствара прву револуционарну заверу. Са три фрањевачка друга, 1840 године, у договору са пријатељима из Србије прелази у Босну и спрема устанак. Њихови старији другови фрањевци и сељаци, који су били преплашени, издају турским властима тај покрет и викаријат фрањевачки имао је велику муку да те своје људе пребаци преко границе.

Године 1841 нађе се у Дубровнику и ступи у везу са православним протом, Ђорђем Николајевићем, који је издавао познати „Српски далматински магазин“. Јукић постаје његов најбољи сарадник и даје највећи број својих чланака.

Кад је добио помиловање враћа се у Босну и развија баснословну активност. Отвара школе по свима жупама, где се појавио као свештеник. Најзнаменитија од тих школа то је она у данашњем Мркоњића Граду. У тој школи школовало се поред тридесеторо католичке деце и седамнаесторо православних. Он је први оснивач покретних библиотека у Босни. Отворио је и прву књижару у Босни и Херцеговини. Године 1847 дошао је на идеју да се оснује прво књижевно друштво у Босни и Херцеговини. Пише писма, путописе, нарочито се много бави историјом, и једна од првих историја на нашем језику, то је његова објављена у Загребу. Скупља народне песме и објављује их. Носи се мишљу да се у Босни отвори и први музеј.

У глави тога човека био је читав један просветни програм. Имао је толико енергије и воље, да се не зва ни за једног јавног радника из провинције, који је с толико воље ушао у посао.

Политички рад стао га је живота. То је доба кад је аграрно питање било свом снагом постављено на дневни ред. У Турској се осећало, да се према хришћанима из разних обзира мора променити систем, и доласком султана Абдул Мецида то попуштање православним и католицима, тражење реформа у Турској, било је потпуно постављено на дневни ред. Године 1839 изашао је онај чувени царски ферман, којим је дата равноправност у извесном правцу муслиманском и хришћанском елементу у турској царевини. С тиме је почело и уважање регуларне војске у место јаничара, баша и субаша.

То реформисање Турске изазвало је у Босни страховиту реакцију. Кад су се појавили турски низами са панталонама и муџдирима који нису имали ничега од старе турске пошње, кроз сав муслимански свет кроз Босну пронео се глас, да ће нови султан да их покаури. А као најбољи знак зато било је то, што је султан дозволио, да се кајиши укрсте њиховим војницима ирско прсију!

Јавиле су се буне, и Турска је морала да предузме врло енергичне мере. Један од турских паша, чувени Тахир паша, настрадао је и онда је Porta послала једнога од својих најенергичнијих паша, потурчењака Омер пашу, да помогне увођење реформа у Босни и Херцеговини и да скрха опозицију беговата. Беговат се имао скрхати и политички и економски. Требало је ући у борбе, и ко буде јачи његова је победа. Беговат се економски имао сломити решавањем аграрног питања.

Омера пашу су поздравили са свих страна и католици и православни. Према православним показивао је Омер паша још више предусрестљивости. Кад је мостарска депутација дошла до Омер паше да му стави на срце решавање аграрног питања, Омер паша је рекао чувеном Атанасији Слони: „Немојте се много излагати, а ја знам шта ћу урадити!“

Природна је ствар, да се Јукић уз овакве прилике нашао уз пашу. Био му је једна врста извештача за све покрете босанских муслимана. У чувеној и страховитој борби код Јајца Омер паша је постао победитељ и огроман број бегова

упутио у Цариград везаве ланцима, а друге посмицао. Вођу опозиције у Херцеговини Али пашу Сточевића натерао је да јаше на магарцу, држећи реп у руци и идући тако натрашке кроз Мостар.

Али пријатељство између Омер паше и Јукића није дуго трајало. Пошто је пацифицирао Босну и скрхао муслимански беговат, Омер паша је имао да реши питање односа између херцеговачке раје и Црне Горе. Порта устаје против Црне Горе, и Јукић је схватио, да је национално питање у овом моменту било прече него економско. Године 1852 за време трајања рата с Црном Гором њега је Омер паша бацио у тамницу, у чувени Цугалин-хан у Сарајеву, и после три месеца са ужасном болешћу у бубрезима изишао је скрхан тако да се није могао држати на коњу, на коме га је Омер паша упутио у Цариград. Морали су га везати за коња јер није могао да јаше.

Ипак у таквом стању пролазећи преко класичног Косова поља, где је 15 јуна (по старом календару) 1389 године пропало српско царство“. Јукић сматра за потребно да бележи у свој дневник и овакве рефлексије:

„Ах, Карађорђе, ране моје! Велика је била мисао твоја! Камо среће да смо пошли сви за тобом!“ Карађорђа, који је 1804 године развио барјак слободе и подигао у Србији први устанак, Јукић је обожавао.

Кнеза Милоша, који је 1815 године подигао у Србији други устанак противу Турака није волео. Њему, који је био револуционар, дипломатска акција кнеза Милоша није се свиђала. Међутим, револуционарни став и бунтовна акција Карађорђева њега је одушевљавала и он је био његов поклоник као и Његошев.

У Цариграду су се заузеле за Јукића све велике силе а и српска дипломатија. Он је био пуштен, али му се није дозволило да се врати у Босну. Отицао је у Рим, одакле га је бискуп Штросмајер звао на свој двор. Међутим 1857 године умро је у Бечу при операцији не навршивши ни четрдесет година живота.

Као и велики национални радник и приповедач Кочић и он је написао да је у ропству живео и умро.

Да је којом срећом политика Југословена била прихваћена од његове сабраће и да није заплашио друге његов пример, сигурно би у другој половини деветнаестог века решавање националног проблема у Босни и Херцеговини ишло лакше. Данас кад смо дочекали све ово сматрамо за акт пијетета да се са љубављу сетимо овога човека и одиста великог националног радника.

Кнез Михаило Обреновић

КНЕЗ МИХАИЛО ОБРЕНОВИЋ

Кнез Михаило Обреновић родио се 1823 године у Крагујевцу. На српски престо ступио је 1839 године. Своју владавину је отпочео под страховитим дејством *јорџиних* интрига. Између њега и неких великаша, на челу којих је био Тома Вучић Перишић, дође до оружаног сукоба. Кнез Михаило није хтео да се пролива братска крв, већ остави Србију и прече у Земун. Тада је изговорио ове значајне речи: *„Време и моје право погинуће неће.“* Оставивши српски престо, кнез Михаило је путовао по европским градовима и учио је. Највише се задржавао у Бечу. Ту је обилно помагао српске књижевнике: Вука Караџића, Ђуру Даничића и Бранка Радичевића.

Ступивши поново на престо, после смрти свога оца кнеза Милоша, 1860 године, кнез Михаило је у два главна правца развио свој пун рад у Србији и на Балкану. По та два правца свога рада он је и остао у успомени српскога народа као један од најумнијих владалаца. То беху, прво: *„рад на материјалном, културном и просветном развоју Србије упоредо са снажењем њене убојне снаге, и друго: национална пропаганда међу свима хришћанским народима у Турској и Југословенима у Аустрији, организација народне енергије и спремање једнога оштријег усџанка, који је имао за задатак оштрије ослобођење свих балканских народа“.*

Кнез Михаило је као владалац био апсолутиста и то можда један од најпросвећенијих апсолутиста. Он је говорио: „Није слобода у параграфима, права слобода може бити у благостању, напретку и образованости народа. Нека моји Срби постану богати и образовани, они ће тим самим постати и политички слободни. Ко може тиранисати образован и имућан народ?! А докле је год он сиромашан и необразован, све политичке слободе, које бих му ја дао, он би употребио само на своју рођену штету и сваки, који би хтео, могао би му их одузети кадгод би хтео.“

Кнез Михаило је неуморно радио на унутрашњој стабилизацији и јачању државе. То му је била главна тежња за сву његову спољашњу акцију. На основу принципа народности он је израдио опсежан план за заједничку акцију свих балканских народа с крајњим циљем једне велике балканске

конференције. Сврха ове заједничке радње била је протеривање Турака из Европе. У том смислу били су израђени државни уговори са Грчком и Румунијом. Припремајући Србију за ослободилачки рат, кнез Михаило је живо радио на придобијању европског јавног мишљења и промисли расположења појединих великих сила за нову балканску политику, за коју су већ биле потпуно придобијене Русија и Италија. Како је била извршена организација српског живља у Босни, Херцеговини, Старој Србији и Македонији и постигнут споразум са представницима Хрвата и Срба у Аустрији, Арбанаса и Бугара, кнез Михаило је приступио преговорима о закључењу реалних савеза са постојећим балканским државама. Велики успех у овом погледу, беше прво постигнут са другом српском државом, Црном Гором. У уговору од 5 октобра 1866 године, који је закључен између Србије и Црне Горе, беше ударен чврст темељ не само на заједничком раду између Србије и Црне Горе за ослобођење српског народа већ и за јединство будуће српске државе. Кнез Никола беше се овим уговором обавезао, да, у корист српскога идеала, абдицира на свој престо и да омогући стварање једне српске државе. За ово одрицање на свој суверенитет, он би носио титулу српскога принца и примао би од Србије годишњу апанажу у 20.000 дуката. — Преговори са Грчком трајали су дуго и ишли су тешко. Али после грчког неуспеха на Криту 1866 год., Грчка беше принуђена на закључење уговора о савезу са Србијом. А војна конвенција, која је садржавала саставни део тога уговора закључена је и ратификована тек у јесен 1868 године. Како је у то време на престолу Румуније седео један немачки принц, кнез Михаило није ни покушавао да и Румунију увуче у ову лигу балканских народа. Али је ипак с Румунијом закључен савез о пријатељству у опште (1868 г.) и то је било довољно, да би она, као пријатељска држава, остала неутрална, преко које би се могле вршити потребне набавке из Европе.

Нема сумње, да је од свих уговора, које је кнез Михаило имао са појединим народима, који су били под Турском и Аустријом, најважнији био уговор, закључен између званичне Србије и делегата бугарског народа 26 јануара 1867 год. у Букурешту. Тај је уговор назван: *„Програм политичког одношаја Србо-Бугара (Бугаро-Срба) или њихов*

срџачан сѣоразум". Овај програм има дванаест тачака, које гласе :

Члан I. — Народ српски и народ бугарски, који су по суштаству Словени од исте крви и једноверни, који произилазе од истог стабла и обитавају пределе додирујући се, самим провиђењем позвани су, да живе у будуће под једном истом управом и под једном истом заставом.

Члан II. — И због тога што образују једно тело, задахнуто истим осећајима и што имају исте тежње и што могу постићи њихове тежње само у једном заједничком народном животу, ова два братска народа носиће у будуће, с разлогом, име Србо-Бугари или Бугаро-Срби и њихова заједничка отаџбина Бугаро-Србија или Србо-Бугарска.

Члан III. — Његова Светлост књаз Михаило Обреновић, чији је патриотизам толико пута осведочен, потомак славне лозе и син јунака ослободитеља Србије, проглашава се за узвишеног шефа Србо-Бугара и за команданта њихове војске.

Члан IV. — Застава народна биће састављена из заставе српске и бугарске.

Члан V. — Гарантирају се границе српско-бугарске од сваке нападајуће тежње с поља.

Члан VI. — Законодавство биће једно исто, али обнародовање закона и њихово примењивање биће у двама дијалектима.

Члан VII. — Новац народни носиће с једне стране лик владаоца државе, а на противној грб србо-бугарски са натписом Краљевство Србо-Бугарско. Владалац Србо-Бугара установиће народна одличја, која ће одговарати њиховој историји.

Члан VIII. — Систем метрички биће народни систем, исто тако биће и са новцем.

Члан IX. — Верозакон је Србо-Бугара православни.

Члан X. — Патријарх Србо-Бугара биће независан; следствено и хијерархија биће независна народна, али ће Синод бити свагда мешовит. Епископија и управе административне и судске, требају одговарати надмоћној популацији, имајући призрења на дијалекат. Синод предлаже кандидате за епископе политичкој власти, која решава избор с обзиром, на сваки начин, на надмоћност дијалекта епархије.

Члан XI. — Владалац државе именује своје министарство, старајући се увек да буде Срба и Бугара.

Члан XII. — Скупштина ће решити о престоници наше отаџбине.“ —

После овога, у месецу априлу 1867, састала се у Букурешту шира скупштина бугарских делегата и овај програм дефинитивно је усвојила.

Учињена је само допуна у толико, што би се заједничка држава имала звати *Југословенско Царство*.

Због пораза свога оружја у битци код Садове (1866) Аустрија беше у том времену потпуно паралисана за сваку акцију па и дипломатску у балканским питањима. Тако је Турска била лишена дипломатске помоћи од стране Аустрије, која се увек истицала противу свих захтева Србије. С друге стране устанак храбрих Крићана претио је, да у Турској изазове читав низ националних побуна. Притешњена таквим стицајем прилика, а по једнодушном савету великих сила, Турска се реши, да преда градове Србији, у којима су дотле Турци држали своје војничке посаде. Тако је велики везир писмом од 3 марта 1868 г. свечано изјавио кнезу Михаилу и доставио му одлуку портину, да се Србији предаду градови. Тада је кнезу Михаилу предао кључеве Али Риза паша од градова: *београдског, шабачког, смедеревског и кладовског*. У ове градове ушла је одмах српска војска, а турске посаде напустише Србију. Градови пак ужици, сокоски и кастелски порушени су. У јесен, исте године, кнез Михаило отварајући скупштину потсетио је народне посланике на последње догађаје овим речима: „Једна велика брига моја смирена је; једна велика моја и народна жеља испуњена је, гарнизони турски исељени из Србије, градови на обалама Саве и Дунава у нашим су рукама, а слобода и унутрашња независност Србије постале су права истина“.

Али зликовачка рука пресекала је велико подузеће, у коме је оличавана ослободилачка народна политика. Кнез Михаило је убијен 10 јуна 1868 године у Кошутњаку, приликом једне шетње. Његово убиство изазвало је велику радост Турске, која га је сматрала за свога највећег непријатеља. У исто време то беше прва жртва, на путу, који Аустро-Угарска, поче трасирати према Солуну и Цариграду, да би на овој страни надокнадила оно, што је изгубила 1866 године у рату са Турском и Италијом. Кнез Михаило сахраниен је у Саборној цркви у Београду. Народ му је из благодарности подигао диван споменик на највиднијем месту у Београду.

4

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. ПОЛИТИКЕ ОБРАЗОВАЊА: ОД ПАИДЕЈЕ ДО БИЛДУНГА
Зоран Димић
Лозница: Карпос, 2017.
2. ЉУБАВ И ПЕДАГОГИЈА
Мигел де Унамуно
Лозница: Карпос, 2017.
3. ШТА ЈЕ СРЕДЊИ ВЕК?
Лејдулф Мелве
Лозница: Карпос, 2017.
4. МАЛА ЦРНА МУЗИКА: ХИП-ХОП НАЦИЈА,
НАЦИОНАЛНА ИСТОРИЈА, ДРЖАВА И ЊЕНИ
НЕПРИЈАТЕЉИ
Драган Ђорђевић
Лозница: Карпос, 2016.
5. ТРЕБА ЛИ ЗАИСТА СЕЦКАТИ ИСТОРИЈУ НА ПЕРИОДЕ?
Жак ле Гоф
Лозница: Карпос, 2017.
6. УГЉИК НА СУНЦУ
Иван Видак
Београд: Књижевна радионица Рашић, 2017.
7. ВЕНЕРА У КРЗНУ
Леополд фон Захер-Мазох
Београд: Књижевна радионица Рашић, 2017.
8. РАСТРОЈСТВА: ЗБИРКА ПРИЧА
Дејан Симоновић
Београд: Књижевна радионица Рашић, 2017.
9. ГЛОРИОСА: РОМАН
Александар Новаковић
Београд: Књижевна радионица Рашић, 2017.
10. ЧРНА МАТИ ЗЕМЛА
Кристиан Новак
Београд: Књижевна радионица Рашић, 2017.
11. БОЖАНСТВЕНА; РИМЕЈК 2016
Растислав Дурман
Београд: Књижевна радионица Рашић, 2016.
12. ЦРВЕНЕ СТОЛИЧИЦЕ
Една О'Брајен
Београд: Воока, 2017.

13. ДНЕВНИК ЈЕДНОГ НОМАДА
Беким Сејрановић
Београд: Воока, 2017.
14. ЦЕФ У ВЕНЕЦИЈИ, СМРТ У БЕНАРЕСУ
Цеф Дајер
Београд: Воока, 2017.
15. ЕЛЕМЕНТАРНЕ ЧЕСТИЦЕ
Мишел Уелбек
Београд: Воока, 2016.
16. ГОШЋА
Такаши Хираиде
Београд: Воока, 2017.
17. ЈА МРЗИМ ИНТЕРНЕТ
Царет Кобек
Београд: Воока, 2017.
18. ЛЕВИЈЕВА ТКАОНИЦА СВИЛЕ
Миљенко Јерговић
Београд: Воока, 2017.
19. ЛИСИЦА
Дубравка Угрешкић
Београд: Воока, 2017.
20. МОЈ МУЖ
Румена Бужаровска
Београд: Воока, 2017.
21. НА ОСАМИ БЛИЗУ МОРА
Зоран Ферих
Београд: Воока, 2017.
22. НИШТАРИЈА
Ханиф Курејши
Београд: Воока, 2017.
23. ПРИЧА О НОВОМ ПРЕЗИМЕНУ
Елена Феранте
Београд: Воока, 2017.
24. СУЋАЈЕ И ФУРИЈЕ
Лорен Гроф
Београд: Воока, 2017.
25. ТОНИ ПАГОДА И ЊЕГОВИ ПРИЈАТЕЉИ
Паоло Сорентино
Београд: Воока, 2017.

26. УСПАВАЈ МЕ
Лејла Слимани
Београд: Воока, 2017.
27. ЗВУК СТВАРИ КОЈЕ ПАДАЈУ
Хуан Габријел Васкес
Београд: Воока, 2017.
28. БЕН ХУР
Луис Волас
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
29. КАКО ПОСТАТИ ИКОНА СТИЛА? БЕОГРАЂАНКЕ
ЗНАЈУ
Бранка Ковачевић
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
30. ДИНАСТИЈА МЕДИЧИ: У ИМЕ ПОРОДИЦЕ
Матео Струкул
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
31. ДНЕВНИК ЦРНОГ ЂАВОЛА: УКРАДЕНЕ ТАЈНЕ ТРЕЋЕГ
РАЈХА
Роберт К. Витман, Дејвид Кини
Београд: Вулкан издаваштво, 2016.
32. ДОК СМО БИЛИ ЖИВИ
Рут Вер
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
33. ДВОСТРУКА ИГРА
Кристина Ковач
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
34. ЕДГАР АЛАН ПО И ЗАГОНЕТКА ИЗ КУТИЈЕ
Карен Ли Стрит
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
35. ГОСПОДАР СЕНКИ
Донато Каризи
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
36. ГРАД СУНЦА
Џулијана Мајо
Београд: Вулкан издаваштво, 2016.
37. ХОЛКРОФТОВ ПАКТ
Роберт Ладлам
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.
38. МУЛЕН РУЖ : РОМАН О ЖИВОТУ АНРИЈА ДЕ ТУЛУЗ-ЛОТРЕКА
Пјер Ла Мир
Београд: Вулкан издаваштво, 2017.

PREPORUČUJEMO

1. Priredio Ratomir Damjanović: **DR EDVARD RAJAN – SPASILAC BEOGRADA** / Novi Sad: Prometej, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.prometej.rs/prodavnica/srbija-1914-1918/dr-edvard-rajan-spasilac-beograda/>

Edvard Rajan je posebno zadužio Srbe, Beograd i Srbiju kao upravnik Vojne bolnice u bombardovanom i porobljenom Beogradu krajem 1914. i 1915. godine, a kasnije kao upravnik svih bolnica na teritoriji Beograda i Srbije, koji je praktično imao jedinstvenu i veličanstvenu misiju u celoj porobljenoj zemlji.

Edvard Rajan nije napisao knjigu, nije slao pisma prijateljima osim nekoliko službenih o situaciji u Srbiji, ali je po svemu legendarna ličnost koja je bila poznata u celom cvetu.

Rajan je, pokazaće se, po veličini i značaju svoga dela, za Srbe isto što i Arčibald Rajs ili Flora Sends, ali pomalo nepoznat, zaboravljen i skrajnut.

2. Daglas Volš: **SA SRBIMA NA SOLUNSKOM FRONTU** / Novi Sad: Prometej, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.prometej.rs/prodavnica/srbija-1914-1918/sa-srbima-na-solunskom-frontu/>

Ovi memoari spadaju u najbolje knjige ove vrste o Solunskom frontu, ponajviše zbog sveobuhvatnosti slike fronta i njegovih učesnika. Za čitaoca su najvredniji oni delovi knjige u kojima Volš iznosi svoje lične utiske, opisuje susrete, prizore, i na osnovu neposrednih zapažanja donosi zaključke. On daje izvanredno živopisnu sliku Soluna, u kome se tokom rata steklo nekoliko nacija i nekoliko rasa, i gde su se na dramatičan način ukrštali Istok i Zapad. Između ostalog, opisuje puč protiv pronemački raspoloženog kralja Konstantina, veliki požar u Solunu, bitku za Kajmakčalan, oslobođenje Bitolja, susret sa gospođom Harli, velikom dobrotvorkom srpskog naroda, bombardovanje bolnica, susrete sa članovima Srpskog kraljevskog orkestra, suđenje članovima „Crne ruke“ i mnoge druge događaje.

Posvetio je jedno posebno poglavlje svojim ratnim drugovima i naslovio ga „Srbi“. Ono predstavlja u izvesnom smislu rezime njegovih mišljenja o Srbima, svojevrsnu karakterologiju srpske nacije.

3. Lukijanos Hasiotis: **SRPSKO-GRČKI ODNOSI 1913–1918: Savezničke prednosti i politika rivalstva** / Novi Sad: Prometej, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.prometej.rs/prodavnica/srbija-1914-1918/grcko-srpski-odnosi-1913-1918/>

Knjiga istražuje srpsko-grčke odnose u najkritičnijem periodu novije istorije ove dve zemlje, tokom koga je u najvećoj meri prekrojena ne samo politička mapa jugoistočne već i čitave

Evrope. Tih godina su nesigurni koraci dve zemlje postepeno konsolidovali mit o tradicionalnom srpsko-grčkom prijateljstvu, čijih smo manifestacija imali prilike i nedavno da budemo svedoci. U stvarnosti, stvari nisu bile nimalo jednostavne: savezništvo je na kraju predstavljalo „prednost“ po srpsku i grčku vladu, ali su istovremeno politička „rivalstva“ između dve strane – ali i unutar samih vlada – dovele ovaj izbor mnogo puta u bezizlaznu situaciju.

4. Gordana Ilić-Marković: **RODA RODA: Srpski dnevnik izveštaca iz Prvog svetskog rata, Ratni presbiro Austrougarske monarhije** / Novi Sad: Prometej, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.prometej.rs/prodavnica/srbija-1914-1918/roda-roda-ratni-izvestac-iz-srbije/>

Knjiga donosi nova saznanja o stvaralačkom opusu Roda Rode (austrijskog pisca Aleksandra Rosenfelda, poznatijeg po pseudonimu Roda Roda) koji je do sada predstavljen i analiziran isključivo kao satiričar, preko prevoda tekstova ovog pisca koji do sada nisu objavljeni na srpskom jeziku. Delovanje Roda Rode posmatra se u kontekstu austrougarskog Ratnog presbira u kome je bio angažovan kao ratni izveštac, kao i u okviru delovanja austrougarskih književnika toga doba (Štefana Cvajga, Roberta Musila, itd.). Posebno se posvećuje pažnja tekstovima ovog pisca u vezi sa Srbijom i Prvim svetskim ratom, a koristi se obimna neobjavljena građa iz bečkih arhiva u kojima se čuva zaostavština Roda Rode, zatim članci Roda Rode u austrougarskoj periodici (1914–1918) i publikacije ovog pisca objavljene u vreme rata i neposredno po njegovom završetku.

5. Petar Opačić: **SOLUNSKI FRONT: Zejtinlik** / Novi Sad: Prometej, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.prometej.rs/prodavnica/srbija-1914-1918/solunski-front-zejtinlik/>

Od 1915. godine stvoren je stabilan front, koji se prostirao od albanske obale do reke Strume, u kom su se međunarodne savezničke snage borile sa Centralnim silama. Solunski front je bio prilično stabilan, uprkos lokalnim akcijama, sve do velike savezničke ofanzive 15. septembra 1918, koja je rezultovala kapitulacijom Bugarske i oslobođenjem Srbije.

Ovo je dugo bila nepoželjna tema i autor je izložio najvažnije činjenice vodeći sadržaj knjige ka opravdanoj potrebi da se posebno osvetli još jedan od najvažnijih spomenika Srba uopšte – vojničko srpsko groblje Zejtinlik. Ova knjiga je spomenik pobedi saveznika i srpske vojske na Solunskom frontu, posebno poginulim vojnicima.

6. Ivan Nastović: **ANIMA LAZE KOSTIĆA ILI LENKA DUNĐERSKI** / Novi Sad: Prometej, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.prometej.rs/prodavnica/psihoterapijske-studije/anima-laze-kostica-2-izdanje/>

Ivan Nastović, doktor psiholoških nauka i psihoterapeut, specijalista za kliničku i dubinsku psihologiju, kao i za analizu snova, završio je jednogodišnju specijalizaciju na Neuropsihijatrijskoj klinici u Beču i dvogodišnju na Sondijevom institutu u Cirihu, pri čemu je jedan semestar slušao predavanja na Jungovom institutu. Osim pet knjiga iz dubinske psihologije i dinamičke psihijatrije, kao i dve knjige o psihologiji snova i njihovom tumačenju, objavio je i niz monografija o poznatim književnicima i naučnicima i njihovom stvaralaštvu: *Arhetipski svet Desanke Maksimović, Zapisi o nesanici Ive Andrića, Seobe Miloša Crnjanskog u svetlu snova Vuka Isakovića, Snovi Margerit Jursenar u svetlu psihologije K. G. Junga, Arhetipski svet Nikole Tesle, Letnji san Isidore Sekulić i drugi eseji.*

Arhetip *Anime* je od središnjeg značaja ne samo za razumevanje kompleksne ličnosti Laze Kostića i njegovog specifičnog odnosa prema Lenki Dunđerski i prema supruzi Julijani Palanački već i za razumevanje njegovog dela, a posebno pesme Santa Maria della Salute, kao arhetipske pesme par excellence, koja je u ovoj monografiji podvrgnuta jungovskoj dubinsko-psihološkoj analizi.

Snovi Laze Kostića u okviru ove knjige prvi put su protumačeni posle skoro jednog stoleća od njihovog nastanka, čime su dobili svoj prvi *raison d'être*. Tumačenje snova Laze Kostića postalo je baza od neprocenjive vrednosti za suštinskije i potpunije razumevanje i ličnosti i dela Laze Kostića, kao i njegove ljubavi prema Lenki Dunđerski i Julijani Palanački, tim dvema najznačajnijim osobama u njegovom životu.

5

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД ЈУН–ЈУЛ 2018. ГОДИНЕ**

1. МАЛЕ УСПОМЕНЕ
Жозе Сарамаго
Београд: Лагуна, 2017.
2. О СЕБИ: ПРИЧА ПСИХОТЕРАПЕУТА
Ирвин Д. Јалом
Нови Сад: Психополис институт, 2017.
3. О ЧЕМУ ГОВОРИМ КАД ГОВОРИМ О ТРЧАЊУ
Харуки Мураками
Београд: Геопоетика издаваштво, 2017.
4. ОКЛОПНО СРЦЕ
Ју Несбе
Београд: Лагуна, 2015.
5. ПЛОДОВИ НА ВЕТРУ
Трејси Шевалије
Београд: Лагуна, 2016.
6. ПРИЧА О НОВОМ ПРЕЗИМЕНУ
Елена Феранте
Београд: Booka, 2017.
7. ТУШТА И ТМА
Миљенко Јерговић, Светислав Басара
Београд: Лагуна, 2014.
8. ГЛЕДАЊЕ У СУНЦЕ: ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ УЖАСА ОД СМРТИ
Ирвин Д. Јалом
Нови Сад: Психополис институт, 2011.
9. ЈОВАНКА БРОЗ: МОЈ ЖИВОТ, МОЈА ИСТИНА: ОД РОЂЕЊА ДО БОЛНИЧКИХ ДАНА
Жарко Јокановић
Београд: Ringier Axel Springer, 2013.
10. ЛЕПОТА И ТУГА
Јасунари Кавабата
Београд: Народна књига, 2001.